משום חשבונות אמר ליה אביי וחשבונות של מצוה מי אסירי והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו [א]חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר [ב]פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמר ר' יעקב אמר ר' יוחנן [ג]הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש בשבת ואמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן הולכין לטרטייאות ולקרקייאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי מנשיא [ד]משדכין על התינוקת ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות אלא אמר רבי זירא גזירה שמא ישחוט בן עוף א"ל אביי אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף התם דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים טריד אי נמי התם אית ליה רווחא הכא לית ליה רווחא השתא דאתית להכי ערב שבת נמי גזירה שמא ישחוט בן עוף איבעיא להו בתולה נשאת ברביעי ונבעלת ברביעי ולא חיישינן לאיקרורי דעתא או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי דחיישינן לאיקרורי דעתא ת"ש דתני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי [ה]ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם טעמא משום ברכה אבל משום איקרורי דעתא לא חיישינן אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ברכה דאדם עדיפא ליה ואי נמי משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי שאם אתה אומר תיבעל בחמישי למחר משכים לאומנתו והולך לו [ו]שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל [ז]שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא בינייהו אדם בטל אי נמי יום טוב שחל להיות בערב שבת דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב [1]אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב [2]מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך השיב בבלי אחד ור' חייא שמו [3]ויבשת ידיו יצרו ידו כתיב והכתיב יצרו א"ר נחמן בר יצחק יצרו אצבעותיו כדכתיב [4]כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת מיתיבי [5]השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר דרש בר קפרא מאי דכתיב [6]ויתד תהיה לך על אזנך אל תקרי אזנך אלא על אוזנך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון

יניח

משום סכנות. שאם יכנס למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה וימשוך בשבת מהו צריך להוציא וכתיב ודבר דבר (ישעיה נח): **מפקחים.** מוציאין לאור: **פיקוח.** פוסקונברמ"ש בלע"ז: **טרטיאות.** פלטי מלכים ושלטונים: **ללמדו אומנות.** מלוה הוא דכתיב (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת ללמוד אומנות שתחיה הימנו עם התורה ואמרינן בקידושין (דף כט.) שאביו חייב ללמדו אומנות: **שמא ישחוט בן עוף.** בשבת לצורך מוצאי שבת שיהא טרוד וישכח שהוא שבת: **שחל להיות בשני בשבת.** שצריכין להרבות בסעודה אחר השבת שהוא ערב יום כפורים: **ידחה.** לשלישי בשבת שמא ישחוט בן עוף לצורך סעודת מחר: **אית ליה רווחא.** לשחוט בלילה שהסעודה אינה עד למחר: **הכא לית ליה רווחא.** שהסעודה בלילה אחר השבת מתחילה מיד: **ולא חיישינן לאיקרורי דעתא.** אם לא ימצא לה בתולים לא חיישינן שיתקרר כעסו בהאי פורתא: **ונבעלת בחמישי.** משתהין ברביעי ותיכנס ליל חמישי: **ברכה לדגים.** פרו ורבו ומלאו את המים כו' (בראשית א): **הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם.** פרו ורבו ומלאו את הארץ (שם): **טעמא משום ברכה.** אבל מאן דלא קפיד אברכה משום איקרורי דעתא לא חיישינן משום האי פורתא: **ברכה דאדם עדיפא ליה.** ומיהו בששי לא תנשא בתולה דבזמן ארוך עד שני בשבת דאתו לידי חיישינן לאיקרורי אבל מרביעי עד חמישי לא חיישינן: **למחר משכים לאומנתו והולך.** שאין משתה אלמון באלמנה אלא יום אחד כדלקמן בפירקין (דף ז.): **חמישי בשבת.** יום חופה: **ושני בשבת.** חיבת ביאה: **אדם בטל.** למ"ד ברכה דאדם עדיפא אף זו תיבעל בששי למ"ד משום שקדו נבעלת בחמישי דהא לא ישכים לאומנתו: **גדולים מעשה צדיקים ממעשה יצירת שמים וארץ.** ומשום בר קפרא נקט לה דאיירי לעיל באגדה: **אף ידי.** חדא יד: מקדש מעשה ידי צדיקים הוא: **הכי קאמר.** האי ומעשה ידיו במעשה הצדיקים כתיב שקרוין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקב"ה והכי קאמר ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים שמתפללין על הגשמים ומטר יורד: **יתד.** קביל"י בלע"ז:

יניח

של ארבעה ארבעה טפחים שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהם טמא ניטלה אחת מהן המאהיל על גבי השניה טהור מפני שיש לטומאה דרך שיצא מה שאין דרך שיצא לפר"ת ובתוספתא דאהלות ספ"ג תניא מעשה באחד שמת בערב הפסח ולא רצו לקוברו ונכנסו הנשים וקשרו החבל בגולל משכו האנשים מבחוץ וקברוהו הנשים והלכו האנשים ועשו פסחיהן לערב משמע שלא היו יכולין הנשים לקוברו עד שמשכו האנשים מבחוץ את הגולל ואם גולל הויא מגבה למה לא קברוהו בלא מגבה עד אחר הפסח אלא ודאי הוא כסוי ארון כפירוש הקונטרס ולפי שהיה של אבן היה כבד כל כך[ו]: **שמא** ישחוט בן עוף. יש גורסים בו עוף אע"ג דשבת לשון נקבה היא דכתיב (שמות לא) מחלליה מות יומת ה"נ הוי לשון זכר כל העושה בו מלאכה (שם לה) שומר שבת מחללו (ישעיה נו) ושפיר גרסינן נמי בן עוף דדרך בני אדם לשחוט הרכין והקטנים כדכתיב (ויקרא ה) שני בני יונה ובפרק קמא דקידושין (דף לו: ושם) אתיא מבן עוף מה לבן לאן שכן קבע לו כו': **אלא** מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני כו'. תימה אמאי נקט יום כפורים דלא הוי אלא לרבי יוסי הגלילי כדתנן (חולין דף פג.) בד' פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט כו' וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל אמאי לא נקט חד מד' פרקים דהוי לכ"ע וי"ל דבערב יום הכפורים היו רגילין להרבות בעופות ובדגים כדמשמע בבראשית רבה (פי"א) גבי ההוא חייטא דזבן נונא כו' משום דהוי יום סליחה וכפרה ובהנהו ד' פרקים היו מרבים בבהמות דליכא למגזר שמא ישחוט:

אי הכי אלמנה נמי תיבעל בחמישי. פי' בשלמא אי הוה תני בברייתא דבתולה נבעלת בחמישי משום איקרורי דעתא כדקמיבעיא לן ולא משום ברכה לדגים דלא חשיבא הוי ניחא לן באלמנה דנבעלת בששי משום ברכה אבל השתא דטעמא דבתולה משום ברכה אלמנה נמי תיבעל בחמישי:

אי נמי משום שקדו. ול"ת והיכי מצי למימר משום שקדו הא בברייתא קתני בהדיא משום ברכה וי"ל דלהאי שינויא הוי פירוש הברייתא הכי אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי פי' משום שקדו כמו שמפורש בברייתא אחרת וא"ת משום ברכה דדגים היה להם להניח תקנת שקדו לא חשו לכך הואיל ובששי נמי נאמרה ברכה לאדם:

מאי איכא בין ברכה לשקדו. אע"ג דמשום ברכה לא מיקרי עבריינא מכל מקום בעי למה לי טעמא דברכה אי נמי בעי מאי איכא בין לישנא דמשני ברכה דאדם עדיפא ליה ובין לישנא דאי נמי משום שקדו ומשני דאיכא בינייהו אדם בטל אי נמי י"ט שחל להיות כו' דללישנא דטעמא דברייתא משום שקדו ולא משום ברכה הכא דליכא שקדו נבעלת אם ירצה בחמישי אבל ללישנא קמא דטעמא דברייתא משום ברכה כדמשמע פשטא דברייתא אפילו באדם בטל או בי"ט שחל להיות בערב שבת דליכא משום שקדו מכל מקום משום ברכה תבעל בששי ואפילו להאי לישנא אי לאו שתקנו משום שקדו משום ברכה לחודה לא היו קובעים יום כדפרישית לעיל גבי ותנשא באחד בשבת: **דאילו** בשמים ובארץ כתיב אף ידי וגו'. דמשמע חדא אע"ג דמסיים קרא וימיני טפחה שמים ואמר בשילהי הקומץ רבה (מנחות לו: ושם) דיד היינו שמאל א"כ תרתי כתיב מ"מ בחד מעשה ליכא אלא חד אבל במעשה לצדיקים בחד מעשה כמו בית המקדש כתיב תרתי ידים:

זה

עין משפט נר מצוה

יח א ב ג ד מיי' פכ"ד מהל' שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שו סעי' ו:
יט ה טוש"ע סי' סד:
כ ו מיי' פ"י מהל' אישות הל' יב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סד סעי' ג:

לעזי רש"י

פושקונברמ"ש [רישקומברמינ"ט]. חילוץ.
קביל"י [קיביל"א]. יתד, וו, ציר.

תוספות רי"ד

ר"ח ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת. וא"ר יעקב ב"א אר"י מפקחין פקוח נפש בשבת והולכים לב"כ ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. ותנא רבי מנשה משדכין על התינוקת לארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומניות בשבת. וא"ר שמואל בר נחמני אר"י הולכין לטרטראיות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת: תני בר קפרא בתולה נשאת בד' ונבעלת בה' הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ואלמנה נשאת בה' ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ותניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בחמישי למחר משכים הוא לאומנותו והולך. שקדו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים ה' בשבת ו' בשבת ושבת:

מסורת הש"ס

א) שבת קנ., ב) [לעיל ג. ג. לקמן ז.], ג) [ועי' תוס' שבת קנג: וסוכה כט. ד"ה ולא ותוס' סנהדרין מו:],

תורה אור השלם

1. אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וִימִינִי טִפְּחָה שָׁמָיִם קֹרֵא אֲנִי אֲלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּו: ישעיה מח יג
2. תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: שמות טו יז
3. אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: תהלים צה ה
4. כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: תהלים ח ד
5. הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: תהלים יט ב
6. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ: דברים כג יד